

CUPRINS

Rezumat

Introducere

1. Cetățenia europeană

1.1 Cetățenia europeană post-Lisabona: prevederi și principii

1.2 Cetățenia activă post-Lisabona: participare, instituții și cetățeni

1.2.1 Instituții și cetățeni

1.2.2 Cetățeni și participare

2. Dificultăți și oportunități pentru o Europă a cetățenilor

Concluzii

Spațiul European - o Europă a cetățenilor

Rezumat

Tratatul de la Lisabona asigură intrarea în vigoare a numeroase prevederi menite să asigure accesul tuturor cetățenilor la drepturile lor, exercitarea acestora și participarea cetățenească activă la procesul decizional.

Asigurarea respectării drepturilor și reprezentării cetățenilor

În vederea asigurării respectării drepturilor cetățenilor, Tratatul reafirmă **principiul egalității tuturor cetățenilor** și **principiul nediscriminării**. O serie de prevederi vizează de asemenea asigurarea **transparenței și dialogului** între cetățenii europeni și instituțiile Uniunii.

Totodată, este crescut gradul de **reprezentativitate democratică**, prin creșterea atribuțiilor **Parlamentului European** și ale **parlamentelor naționale**, precum și prin sporirea atribuțiilor reprezentanților naționali din diferite instituții europene.

Conceptia Uniunii Europene asupra cetățeniei

Este recunoscută valoarea juridică egală a **Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene** și a tratatelor. Drepturile cuprinse în Cartă constituie principiile generale de drept ale Uniunii.

Tratatul conține o serie de prevederi în vederea asigurării unei cetățenii participative active. Posibilitatea afirmării unor **inițiative cetățenești**, a **accesului** cetățenilor la instituțiile europene (de exemplu, prin dreptul de a fi ales membru al Parlamentului European sau de a depune petiții la Parlamentul European) și a **contestării deciziilor instituțiilor europene** sunt afirmate în Tratat.

Introducere

Tratatul de la Lisabona a fost semnat în 2007 de către statele membre ale Uniunii Europene și a intrat în vigoare la 1 Decembrie 2009. În cadrul acestei lucrări vor fi analizate principalele contribuții ale Tratatului, precum și direcțiile recente de acțiune ale Uniunii Europene, în vederea asigurării unei guvernări democratice și a cetățeniei active în cadrul statelor membre. Tratatul modifică și consolidează tratatele anterioare, reunind trei documente fundamentale ale Uniunii Europene: *Tratatul privind Uniunea Europeană*, *Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene* și *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (Tratatul de la Lisabona și influența sa...., p. 3)*.

Tratatul de la Lisabona presupune o consolidare a prevederilor și fundamentelor cu privire la modalitatea de înțelegere și exercitare a cetățeniei europene. Două paliere de analiză sunt abordate în paralel în cadrul acestei lucrări: 1. Asigurarea respectării drepturilor cetățenilor și a reprezentării acestora în cadrul Uniunii. De exemplu, Tratatul a presupus adoptarea unor prevederi și proceduri noi în vederea creșterii reprezentativității democratice a Uniunii Europene în general și a promovării asigurării respectării drepturilor cetățenilor europeni. 2. Concepția privind cetățenia a Uniunii Europene. De exemplu, în cadrul *Tratatului de la Lisabona* sunt re-afirmate o serie de drepturi recunoscute anterior în cadrul *Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene* și necesitatea unei participări active a cetățenilor.

1. Cetățenia europeană

Viziunea Uniunii Europene reunește mai multe tradiții teoretice cu privire la conceptul de cetățenie. Cetățenia se referă fundamental la recunoașterea apartenenței la o comunitate anume, comunitatea europeană. Această apartenență este afirmată prin apartenența la comunitățile naționale ale statelor membre UE: "Este cetățean al Uniunii orice persoană care are cetățenia unui stat membru. Cetățenia Uniunii nu înlocuiește cetățenia națională, ci se adaugă acesteia" (Lisabona, art. 8, TFUE, art. 20). Astfel cetățenia europeană se constituie indirect, prin filieră națională, nesubstituindu-se acesteia, dar adăugându-i noi dimensiuni.

Aceste noi dimensiuni pot fi abordate din mai multe perspective. Concepțiile teoretice asupra cetățeniei pot fi împărțite în mai multe categorii: concepții ale cetățeniei bazate pe drepturi, incluzând sau nu drepturile sociale (tradiția liberală și cea social-democrată) și cele bazate pe ideea de apartenență la o anumită comunitate și o identitate specifică (Lister, 2003, pp. 14-15). Uniunea Europeană, prin *Tratatul de la Lisabona*, se revendică de la ambele tradiții, concepția sa asupra cetățeniei construindu-se atât prin referire la drepturi, cât și prin demersuri de consolidare a unei identități și comunități europene.

1.1 Cetățenia europeană post-Lisabona: prevederi și principii

Cetățenia europeană se sprijină pe anumite principii, drepturi și prevederi menite să asigure creșterea participării cetățenilor europeni. În acest sens, fundamentale sunt patru prevederi din cadrul tratatului: recunoașterea drepturilor din cadrul *Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii*

Europene (Lisabona art. 6.1; TUE, art. 6), egalitatea tuturor cetățenilor (TUE, art. 9), funcționarea Uniunii Europene pe principiul democrației reprezentative (TUE, art. 10) și asigurarea dialogului și transparenței între Uniune și cetățeni (TUE, art. 11).

Astfel, într-un prim plan de analiză, cetățenia europeană este o cetățenie bazată pe drepturi. Drepturile la care se face referire sunt drepturile din *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene* (TUE, art. 6), precum și drepturile sociale conferite prin *Carta socială europeană* (Torino, 1961) și Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor din 1989 (TFUE, art. 151). *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene* este recunoscută în cadrul *Tratatului de la Lisabona* drept garantând drepturile tuturor cetățenilor, care constituie „principii generale ale dreptului Uniunii” (Lisabona, 2007, art. 8.3; TUE, art. 6.3). Un aspect central îl constituie recunoașterea în Tratat a valorii juridice egale a Cartei și a tratatelor Uniunii Europene.

Tratatul de la Lisabona art. 6.1; Tratatul privind Uniunea Europeană art. 6. 1

Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile prevăzute în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adaptată la 12 decembrie 2007, la Strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu cea a tratatelor.

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene este organizată în șapte “titluri”: demnitatea, libertățile, egalitatea, solidaritatea, drepturile cetățenilor, justiția și dispoziții generale cu privire la interpretarea și aplicarea Cartei. În cadrul acestei lucrări, analiza se va concentra asupra a două aspecte: prevederi cu privire la asigurarea accesului la drepturi al tuturor cetățenilor și prevederile cu directă implicare pentru cetățenia participativă pe care Uniunea Europeană dorește să o promoveze.

Un prim nivel de analiză vizează combaterea excluziunii sociale și asigurarea respectării drepturilor **tuturor** cetățenilor europeni. În acest sens, Carta se constituie într-o listă extensivă de drepturi pe care cetățenii Uniunii Europene le au și de criterii în baza cărora **nu** pot fi împiedicați să se bucure de respectarea acestora. Astfel “Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală.” (Carta, art. 21.1). Aceste aspecte sunt reluate atât în cadrul TUE (de ex. art. 3 și art. 9), cât și în cadrul TFUE, unde se afirmă implicarea Uniunii Europene în sprijinirea și completarea acțiunilor statelor membre în mai multe domenii precum egalitatea între femei și bărbați și combaterea marginalizării sociale (TFUE, art. 151).

Tratatul privind Uniunea Europeană

Art. 2 Uniunea se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv a drepturilor

persoanelor care aparțin minorităților. Aceste valori sunt comune statelor membre într-o societate caracterizată prin pluralism, nediscriminare, toleranță, justiție, solidaritate și egalitate între femei și bărbați.

În acest context combaterea excluziunii sociale și asigurarea coeziunii sociale funcționează în strânsă legătură cu drepturile cetățenilor, așa cum sunt ele afirmate în Cartă. Excluziunea socială, așa cum este ea definită de Uniunea Europeană, presupune excluderea de la drepturi și de la posibilități de participare cetățenească. Astfel, cei aflați în situație de excluziune socială, din diferite cauze precum sărăcia, au un acces redus la piața muncii, posibilități scăzute de a câștiga un venit și o participare redusă la viața comunității.

De asemenea „Persoanele care se confruntă cu excluziunea socială au acces redus la instituțiile reprezentative, astfel încât deseori se simt lipsiți de putere și posibilitate de a controla deciziile care le afectează viața de zi cu zi.” (Joint Report, 2004, p. 10). Pentru asigurarea incluziunii sociale și a coeziunii, sunt necesare atât respectarea drepturilor cetățenilor, cât și participarea activă a acestora la funcționarea Uniunii Europene. Creșterea gradului de reprezentativitate a instituțiilor, precum și creșterea participării cetățenilor, constituie două elemente cheie ale Tratatului de la Lisabona.

1.2 Cetățenia activă post-Lisabona: participare, instituții și cetățeni

Tratatul de la Lisabona crește atât gradul de reprezentare al intereselor cetățenilor, precum și posibilitățile acestora de a participa la deciziile Uniunii Europene. Cetățenia activă se constituie, astfel, din două planuri interdependente. Două paliere de analiză sunt urmărite: cel al instituțiilor reprezentative și cel al cetățenilor europeni. Primul palier de analiză urmărește gradul de reprezentativitate asigurat de tratat, fie prin instituții ale Uniunii Europene, fie prin instituțiile naționale reprezentative. Al doilea palier de analiză vizează cetățenii europeni și modul în care aceștia pot deveni cetățeni activi.

Tratatul privind Uniunea Europeană

Articolul 10

(1) Funcționarea Uniunii se întemeiază pe principiul democrației reprezentative.

(2) Cetățenii sunt reprezentați direct, la nivelul Uniunii, în Parlamentul European.

Statele membre sunt reprezentate în Consiliul European de șefii lor de stat sau de guvern și în Consiliu de guvernele lor, care la rândul lor răspund în mod democratic fie în fața parlamentelor naționale, fie în fața cetățenilor lor.

(3) Orice cetățean are dreptul de a participa la viața democratică a Uniunii. Deciziile se iau în mod cât mai deschis și la un nivel cât mai apropiat posibil de cetățean.

1.2.1 Instituții și cetățeni

Tratatul de la Lisabona: 2007

Art. II A

(1) Funcționarea Uniunii se întemeiază pe principiul democrației reprezentative.

(2) Cetățenii sunt reprezentați direct, la nivelul Uniunii, în Parlamentul European.

Statele membre sunt reprezentate în Consiliul European de șefii lor de stat sau de guvern și în Consiliu de guvernele lor, care la rândul lor răspund în mod democratic fie în fața parlamentelor naționale, fie în fața cetățenilor lor.

În vederea asigurării creșterii reprezentării democratice a cetățenilor europeni, *Tratatul de la Lisabona* aduce o serie de schimbări și consolidări pentru o parte a instituțiilor sale: Consiliul European, Comisia Europeană, Consiliul de Miniștri, Parlamentul European și Curtea de Justiție.

Curtea de Justiție este instituția care garantează aplicarea corectă a Cartei. Consiliul European, formal recunoscut în cadrul tratatului, compus din șefii de stat și de guvern, va oferi “impulsurile necesare pentru dezvoltarea acesteia (Uniunii) și va stabili obiectivele și prioritățile politice generale.” (Lisabona, art. 9B; TUE, art. 15.1). Astfel Consiliul European are un rol central în definirea agendei politice a Uniunii Europene. Odată cu Tratatul de la Lisabona, Consiliul de Miniștri și Parlamentul European iau decizii comune în mai multe domenii, prin co-decizie. Această schimbare permite creșterea rolului Parlamentului European, compus din membri direct aleși de cetățenii europeni.

Tratatul aduce, astfel, o creștere a puterilor instituțiilor alese prin vot direct, parlamentele naționale și Parlamentul european. În conformitate cu *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, orice cetățean are dreptul de a alege și de a fi ales în cadrul Parlamentului European (Carta, art. 39). Partidele politice europene constituie actorii centrali în “formarea conștiinței politice europene” (Lisabona 8A.4; TUE, art. 10.4), partidele fiecărui stat membru putând candida pentru apartenența într-un partid european. De asemenea rolul parlamentelor naționale și puterile acestora sunt sporite în cadrul procesului decizional, ele fiind implicate, de exemplu, în mod direct în orice propunere de modificare a tratatelor prin proceduri de revizuire, supravegherea menținerii principiului subsidiarității, cooperarea cu Parlamentul European și cu parlamentele statelor membre UE. De asemenea, reprezentanți ai statelor membre, fie în cadrul Consiliului European, fie din cadrul Consiliului de Miniștri, au un rol crescut în procesul decizional.

1.2.2 Cetățeni și participare

Alături de creșterea rolului instituțiilor reprezentative pentru interesele cetățenilor, este urmărită promovarea unei cetățenii active. Aceasta constă în implicarea cetățenilor europeni în mai multe aspecte ale procesului decizional, din faza de stabilire a agendei politice - Comisia din 2006 a

afirmat necesitatea unei “agende a cetățenilor” (*Delivering Results for Europe...*) - și asigurarea accesului facil la informații relevante.

Tratatul de la Lisabona stabilește noi forme de implicare cetățenească și consolidează drepturi anterior recunoscute. Cetățenii europeni se pot implica direct în procesul decizional al Uniunii folosindu-se de prevederea privind Inițiativa cetățenilor europeni. Astfel o propunere poate fi înaintată direct către Comisia Europeană, care să formuleze la rândul său o propunere, dacă inițiativa este sprijinită de un număr de un milion de cetățeni europeni dintr-un număr semnificativ de state membre (Lisabona, art. 8B.4; TUE 11.4).

Conform *Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, recunoscută prin Tratat, orice cetățean, asociație, ONG sau persoană juridică poate înainta petiții Parlamentului European, are dreptul de a accesa documentele instituțiilor Uniunii Europene, poate sesiza funcționarea defectuoasă a acestor instituții și se poate adresa în scris instituțiilor Uniunii, urmând să primească răspuns în aceeași limbă. (Carta, art. 41.4, art. 42, art.43, art. 44)

Societatea civilă europeană, prin asociațiile și ONG-urile sale, trebuie să se bucure pe de o parte de accesul facil și transparent la informații cu privire la deciziile Uniunii Europene și, pe de altă parte, este invitată să devină parte activă a procesului decizional. Acest din urmă obiectiv se realizează prin consultări ale Comisiei Europene cu ONG-urile și asociațiile europene.

2. Dificultăți și oportunități pentru o Europă a cetățenilor

În vederea asigurării unei cetățenii europene active Uniunea Europeană urmărește două planuri generale: 1. stabilirea unei cetățenii bazate pe drepturi și identitate comună și 2. asigurarea accesului tuturor cetățenilor la drepturile lor și asumarea responsabilităților care decurg din statutul de cetățeni europeni.

Necesitatea cetățeniei active este recunoscută de Comisie, aceasta susținând proiectul “Cetățeni pentru Europa” care se desfășoară între 2007 și 2013. În cadrul propunerii se recunoaște faptul că “cetățenii ar trebui să devină conștienți de îndatoririle lor ca cetățeni și să devină activ implicați în procesul integrării europene, dezvoltându-și un simț al apartenenței și identității europene” (*Proposal for a Decision...*); se afirmă necesitatea simplificării anumitor proceduri, a încurajării unei societăți civile europene pentru a permite o mai mare implicare a cetățenilor, înțelegere a diversității culturale și formare a unei identități europene. Aceste obiective sunt reflectate în prevederile Tratatului de la Lisabona.

Astfel, ambele planuri generale ale cetățeniei europene sunt luate în considerare. Uniunea Europeană folosește numeroase programe pentru asigurarea participării active a cetățenilor și asigurarea accesului acestora la drepturile cetățenești și la procesul decizional. De exemplu, Fondul Social European este constituit pentru facilitarea accesului la piața muncii (TFUE, art. 162). Combaterea excluziunii sociale este o prioritate, prin Metoda Deschisă de Coordonare (MDC), care permite stabilirea unor domenii și indicatori comuni pentru statele membre (Joint Reports....2004).

Asigurarea unei educații și formări profesionale europene (TFUE, art. 165) poate fi înțeleasă ca având dublu scop: creșterea nivelului de educație de calitate și încurajarea interacțiunilor dintre membrii statelor europene, în vederea formării unei identități comune coerente (de exemplu prin programe precum Erasmus. Aceste programe susțin contactul între studenții din țările Membre UE). Această identitate este în continuare dificil de apreciat și măsurat, în primul rând pentru că numeroase programe europene sunt relativ recente și în al doilea rând pentru că „identitatea europeană” un concept care definește mai degrabă o unitate a pluralismelor (der Zweerde, 2009, p. 12). Diversitatea abordărilor cu privire la ce este identitatea europeană și cum se construiește ea constituie una din provocările cărora Tratatul de la Lisabona încearcă să le răspundă, prin apelul la valori comune tuturor statelor membre (Lisabona art 2.1; TUE, art. 2).

Un ultim aspect care trebuie sesizat este relația de interdependență dintre cetățenia activă națională și cea europeană. Este dificil de apreciat acum cum și dacă această interdependență funcționează. În ce măsură, de exemplu, existența unei cetățenii participative active într-un stat membru conduce la asumarea și exercitarea cetățeniei europene și invers. De exemplu, în cazul României, în ce măsură lipsa unei cetățenii active pe plan național afectează asumarea unei cetățenii europene active? Sau, este posibil ca un grad de încredere crescut în instituțiile europene¹ să conducă la un grad crescut de participare europeană, cu sau fără consecințe pentru participarea cetățenească în cadru național? În ce măsură, de exemplu, cetățenii români se vor folosi de prevederile privitoare la accesul la documentele Uniunii Europene (Carta, art. 42), în contextul în care puțini români cunosc și un număr și mai mic se folosesc de prevederi naționale echivalente?² Sau, mai degrabă, vor fi instituțiile și prevederile europene folosite de cetățenii români pentru a asigura respectarea drepturilor de către instituțiile naționale?

Concluzii

Dificultățile în formarea unei cetățenii europene active sunt în mare parte abordate de Tratatul de la Lisabona. Tratatul asigură intrarea în vigoare a numeroase prevederi menite să asigure accesul tuturor cetățenilor la drepturile lor, exercitarea acestora și participarea cetățenească activă la procesul decizional și furnizează, de exemplu prin apelul la Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, lista acestor drepturi.

În context românesc este necesară creșterea gradului de cunoaștere a acestor drepturi, precum și menținerea transparenței și dialogului cu instituțiile europene, în vederea asigurării unei participări active la procesul decizional. Această participare, fie prin intermediul instituțiilor statale reprezentative, fie prin asociații și ONG-uri, fie exercitată direct de fiecare cetățean în parte, este necesară pentru asigurarea unei cetățenii europene asumată și relevantă. Pentru asigurarea, în cele din urmă, a unei Europe a cetățenilor.

¹ Deși în mare măsură însoțit de lipsa de cunoaștere a modului de funcționare a Uniunii, acest grad de încredere poate funcționa drept catalizator al exercitării drepturilor cetățenești. Pentru mai multe detalii privind gradul de încredere cu privire la UE în România vezi *Încrederea în UE la români - după modelul încrederii în biserică* http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles|displayArticle/articleID_14138/Increderea-in-UE-la-romani-dupa-modelul-increderii-in-biserica.html

² Vezi *Studiu IPP-CJI: 1 din 5 romani s-a folosit de legea liberului acces la informații de interes public*, http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles|displayArticle/articleID_18458/Studiu-IPP-CJI-1-din-5-romani-s-a-folosit-de-legea-liberului-acces-la-informatii-de-interes-public.html

Glosar de termeni

Carta	Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene
TFUE	Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (fost Tratatul de instituire a Comunității Europene, Roma, 1957)
TUE	Tratatul privind Uniunea Europeană (Maastricht, 1992)

Bibliografie

1. *Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene*, (2007/C 303/01), <http://eur-lex.europa.eu/ro/treaties/dat/32007X1214/htm/C2007303RO.01000101.htm>
2. *Delivering Results for Europe: Commission calls for a Citizen's agenda*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/595&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>
3. *Încrederea în UE la români - după modelul încrederii în biserică* http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles|displayArticle/articleID_14138/Increderea-in-UE-la-romani-dupa-modelul-increderii-in-biserica.html
4. *Joint Report on Social Protection and Social Inclusion*, European Commission, 2004, http://ec.europa.eu/employment_social/spsi/docs/social_inclusion/final_joint_inclusion_report_2003_en.pdf
5. *Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council establishing for the period 2007-2013 the programme "Citizens for Europe" to promote active European citizenship* http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/activecitizenship/new_programme_en.htm
6. *Studiu IPP-CJI: 1 din 5 români s-a folosit de legea liberului acces la informații de interes public*, http://www.euractiv.ro/uniunea-europeana/articles|displayArticle/articleID_18458/Studiu-IPP-CJI-1-din-5-romani-s-a-folosit-de-legea-liberului-acces-la-informatii-de-interes-public.html
7. *Tratatul de la Lisabona și influența sa asupra construcției europene*, Sinteză DAE, <http://www.dae.gov.ro/admin/files/Tratatul%20Lisabona%20sinteza%20DAE.pdf>
8. Van der Zweerde, Evert „Plurality in Unity”: *European Identity and European Citizenship*, 2009 în *Limes*, Vol. 2 Issue 1, p5-25
9. *Versiunea Consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană*, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 9.05.2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0013:0045:RO:PDF>
10. *Versiunea Consolidată a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*, în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 9.05.2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:115:0047:0199:RO:PDF>